

neet muutokset Chaves valitettavasti sivuuttaa. Myös syvempää analyysia yhdysvaltalaisen yhteiskunnan muista muutostekijöistä olisi kaivannut hänen esittämiensä havaintojen rinnalle. Kirja on kirjoitettu mutkattomalla kielellä ja havainnollistettu selkeästi. Se ei ehkä ole ”lopullinen totuus” amerikkalaisesta nykyuskonnollisuudesta, mutta hyödyllinen apuväline sen pohdiskeluun.

ESKO M. LAINE
DOS., HELSINKI

MAJ-LIS PALO (RED.)
Mathilda Fogman: Andlig moder i den tidiga laestadianismen. Haparanda: Bokförlaget Biblioteka Laestadiana 2007. 142 s.

Ruotsin Tornionlaaksossa elämäntyönsä tehnyt Mathilda Fogman (1835–1921) oli merkittävin 1800-lu-

vun lestadiolaisuuden naispuolinen vaikuttaja. Hänen roolinsa herätysliikkeen ”vanhimmaksi” Laestadiuksen kuoleman jälkeen nousseen katekeetta-saarnaaja Juhani Raattamaan sihteerinä oli erityisesti Pohjois-Amerikan kirjeenvaihtoa ajatellen tärkeä. Mutta hän oli myös muulla tavalla herätysliikkeen kehitykseen vaikuttanut maallikko. Siksi on ymmärrettävä, että Luulajassa toimiva Maj-Lis Palo on toimittanut ja Biblioteka Laestadiana -sarjassa julkaissut dokumenttikokoelman Fogmanin toiminnasta.

Huolellisesti toimitettu kokoomateos sisältää Palon esipuheen lisäksi ruotsiksi käännetyn Eila Kaivolán artikkelin Matilda Fogmanin merkityksestä lestadiolaisuudessa, joka on aikaisemmin julkaistu Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran vuosikirjassa 45–47 (1955–1957, painettu 1959). Lisäksi Palo selostaa Maria Ylipään Luulajan teknisessä yliopistossa laatimaa opinnäytettä lapsen synnyttämisestä Tornionlaaksossa Fogmanin aikana. Merkittävän roolin teoksessa saavat koh-

dehenkilön kirjeet. Fogmanin kokoelma on Ylitornion kirkonarkistossa Suomessa. Tämän kokoelman kirjeiden lisäksi Palon toimittamassa kirjassa julkaistaan myös uusia dokumentteja. Filosofian tohtori Mauri Kinnunen on löytänyt uusia 1800-luvun lestadiolaisuuden kehitystä koskevia Fogmanin kirjeitä Yhdysvalloista. Kinnunen kommentoi asiantuntevasti näitä lähteitä ja liittää ne pohjoismaisen ja yhdysvaltalaisen lestadiolaisuuden vuorovaikutukseen.

JOUKO TALONEN
PROF., VANTAA